

Listy ze Západu.

Pokračování

Americké poznámky.

Mnohý nedůvěřivě kroužil by hlavou nad líčením scény ze sanfranciských pelechů a heren té doby, . . . z heren na lodích, ployoucích ze San Franciska do Sacramento. . . Ale nesmí se zapomínat, že jediným spojením s Východem po pevnině byla tehdy pošta; poslové měnili si koně po cestě a když dorazili ke konci cesty sobě vyměněné, měnili se s jinými posly a sami zase vrátili se s východní poštou. Ale sotva jednou dráha přešla kontinent od moře k moři, vše rychle bralo novou tvářnost; a přetvořování dosud není u konce, až už tolik se přetvořilo, že i stopy někdejšího života se ztrácejí. . .

Španělská jména čtete na stanicích, jedoucí zpět k San Franciscu známou již krajinou; a ta jména jsou takta jediné, co v oněch končinách zůstává dědictvím zářivých časů. . . . Nebýt Bret Harte, málo by se vědělo, jak se tu drubdy žilo. . . . A nebýt Jack Londona, nevědělo by se ani o tom, že San Francisco Bay byl drubdy také trochu romantický; k svému podivění seznal jsem, že o té někdejší romantičnosti Zálivu ani sanfranciská mnohá nevědí a nad Londonovou knihou "Povídek rybářské hlídky" krčí rameny.

Bažiny rděly se odleskem slunečního západu, a melancholické vrcholy podobaly se Doréovým krajinám z Inferna, když jsme dojížděli k Zálivu; a když jsme ve ferry zase křídili jeho hladinou, tma už spájela obzory. Stálice světel třepetalo se na všech stranách a zanikalo v dálce. Záře reflektorů z lodí stříbrně se kmítaly ve tmách, jakoby vyřiznuty v pravidelných obrysech z černé hmoty; tam, kde vyvěraly ze světelného zřídla, byly intenzivně zářivé, a kde nejrůznější, tak matné, že se rozlišovaly v temnotách. A šplouchání vln bylo jediné, co ještě vypravovalo o starých časech, zatím co záplava světel v dálce a hlasy lodí připomínaly příliš zřetelně moderní dnešek.

V.

Nikde na světě není pojem "historičnosti" tak smutně snižen a tak sesměšen, jako v Americe, totiž ve Spojených Státech. Někteří lidé vůbec nezdají se chápat pravého smyslu toho slova. Řekne-li vám někdo, že vám ukáže historickou skříň, stolek nebo cokoli jiného, buďte ujištěni, že spatříte věci, jaké u nás prodávají vetešníci druhého řádu, — věci nepříliš starší padesát let v nejlepším případě, obyčejně však mezi dvaceti a čtyřiceti. Denní listy, bez rozdílu, — žluté, méně žluté i zcela pořádné, — jsou v tom ohledu ještě horší. Strávil-li někde požár zcela bezvýznamné stavení, píše se o "historické stavbě, jež padla v obět' zuřivému živlu"; stane-li se taková nehoda nějakému třicet let starému kostelu, škole, obrazárně nebo čemu koliv jinému kromě saloňů, red-light districtu a jailu, píše se o "ztrátě, způsobené zničením slavné památky historické". A dle toho měřítko má tedy San Francisco nesmírně důležitou a prastarou památku historickou, — svoji misi, — Mission Dolores, — jejíž věk přesahuje již slušnou hromádku roků i celé století.

Misijsní sloh je snad to nejoriginálnější, co má Califernie, a ona je si toho vědoma, snaží se ho užívat, kde jen se udá příležitost. Na neštěstí však skoro všude náležáte početilou snahu ten sloh zlokonatit, pozměnit nebo smířit

s jiným, čehož výsledkem jsou netvorné stavby, dokazující jak nedostatek umělecké kultury, tak jemnocitu, vkusa a obraznosti. Ostatně, nejen misijsní sloh, — i ostatní slohy, jež minulá doba předaly dnešku, najdete v San Francisku tak uboze zmračené, že nad tím andělé mohou lkát. Renaissance vrazit gotická okna do průčelí, dát maurské oblouky nad dveře, do postranní zašantročit románská okénka, — to ještě není nic tak hrozného. Sesmilit dohromady holandskou stříšku, secesní linie na verandě a misijsní frontu zohyzdit nesmyslně na hromadnými sloupky, jež někde chtějí mít podobu korintských nebo ionských, ale vypadají jako sloupy, k nimž měly být přivázány koně, — je zjev nepříliš překvapující.

A tak ještě dlužno obdivovat skutečně obrovskou a přiměřeně čistou stavbu City-Hallu, o němž se všude dočtete, že stál, nemýlí-li se, šest millionů dolarů; neboť jen při stavbě skyscraperů lze dáti Američanům plný "kredit", že nezohyzdí převzatých myšlenek a nepoženu ad absurdum svého nedostatku fantazie, a kde vedle skyscraperů provedou něco vkusného, nezbyvá, než obdivovat se dvojnásobně.

Ostatně, Američané se civilizují, myslím, s právě tak úžasnou rychlostí, s jakou ve všem se hnali do výše. Prvním krokem k tomu je v poslední době vždy častěji se opakující přiznání, že americká literatura a americké umění teprve jde k vlastní své notě, a že umělecký vkus se začíná vyvíjet; toto, prosím, čtu co chvíli v magazínech i týdenících od Američanů samotných. A tomuto civilizování přispívají i dva z nových pomníků sanfranciských.

První platí Bret Harteovi, témuž, o němž sanfranciský žurnalista tekl Kiplingovi: "Bret Harte osvojuje si Californii, ale Californie neosvojuje si Bret Harte. Byl příliš dlouho v Anglii, je spíše Angličanem." Témuž Bret Harteovi platí, o němž do nedávna mohli jste čísti, že charakter jeho californských povídek neshodují se se skutečností. Pomník vzbudovaný byl pověstným "Bohemian Clubem", — Bohémským Klubem, budiž to přeloženo, aby se některý můj čtenář nelekl. A pomník je dokonce vkusný! Skupina představuje zlatokopa nesoucího dítě v náručí, — "Šťastí Roaring Campu"; četli-li jste onu něžnou črtu Bret Harteovu, nezapomněli jste dojista ještě jejího dojmu. Na piedestalu je vyryto několik vět z povídky.

Také Robert Louis Stevenson, jenž žil v San Francisku po nějaký čas a jehož vdova i nevlátní syn, spisovatel Lloyd Osbourne, dosud tam žijí, — i autor "Dr. Jekylla a pana Hyda" má svůj pomník v "pacifické metropoli". A také, budiž doznáno, velmi vkusný při vši jednoduchosti, anebo právě pro ni. Loď s plachtami větrem vzdutými na vzbouřených vlnách hnaná je snad dobrou symbolisací života geni-ova, jehož schránka jest uložena na jednom z samojských ostrovů. Na piedestalu jest úryvek z pověstné vánoční řeči Stevensonovy, jehož začátek zní: "Byti pozitivním, býti přivětivým, vyděláti málo a utratit o něco méně —" Až potud dočetl jsem, pak smekl klobouk a děkoval bohům, že jsem českým literátem; neboť tak mám zaručeno aspoň tu třetí z podmínek, jež Stevenson dával

muži zárukou pevnosti charakteru a jemnosti; a jediné, čeho jsem si přál, bylo, aby jednou přišel den, kdy děláje účty, shleďal bych, že jsem utratil o něco méně, než vydělal. Ostatně, nekor muřme se svým osudem, přátelé a spolutrpitele! Četl jsem toto o Mrs. Stevenson: "Trpěla chudobou, jež tak často jest údělem rodním geniů, pokud jeť manžel žil, leč po jeho smrti stala se ne odvislou a bohatou z důchodů z jeho knih, jež dosahují výše mezi deseti až patnácti tisíci dollarů ročně." Doufejme tedy, že i u nás poznají až po naší smrti, jací jsme byli vlastně geniové, — aby naše rodiny netrpěly chudobou, nežeňme se, leda bohatě, což by vůbec mělo přijít do zvyku u pražských umělců a literátů, pokud nejsou professory, úředníky nebo jinak zaměstnanými, zcela pořádnými občany při svém uměleckém tvoření.

Jsou ještě jiné pomníky v městě a o jednom z nich slyšel jsem, že má grammatickou chybu v nápise, čemuž jsem se vůbec nedivil. Myslím, že každá průměrná osoba anglicky vychovaná umírá dříve, než naučila se dokonale "spellovat" totiž slabikovat svou jinak psanou a jinak vyslovovanou mateřštinu, a že tisíce lidí s jistotou dovedou vyslabikovat jen své jméno.

Američané za to, nedovedou-li konečně ani příliš dobře slabikovat, jsou vždy znamenitými řečníky. Už se řečnit už ve škole, mají řečnické zápasy. Řeční pak všude, u baru, na ulici, — kde se dá. A chcete-li oceniti tuto vlastnost die zásluh, jděte na Grand Avenue, a do smrti budete míti všeho řečnicki až po krk, nemáte-li ještě až posud. A tam uzoáte, že Kipling nebyl tak dalece v nepravu, nazýváje San Francisco zřetelným městem.

Chvilí budete jako u vyjevení. Budete zevlovat na všechny strany, natahovat uši, polekaně zřít po okolí, sejde-li už policejní patrola, . . . budete se obezřele dívat po lidech, co dělají a jak vypadají, — a pak zeptáte se sami sebe v duchu, jste-li vy blázní nebo ti lidé.

Nejblíže vás je jedna skupina lidí všeho druhu, od nejžumlejšího vzhledu po oblek elegantní, od fysiognomie námořníka až po svatý obličej pod čapkou "Arnády Spásky". Prostřed skupiny stojí kdosi a řeční. Protlačíte se a seznáte, že volá k bohu, vypravuje, jak byl sám hříšníkem, jak bůh vstoupil do jeho srdce, a jak se dal na lepší cesty. . . . Opozdál jiný hřmá proti Ruefovi, Schmitzovi a celé jejich klice. . . . Do toho tříská hlas socialisty, jež vylezl si na prázdný sud a řeční i řeční bez ohledu, naslouchá-li mu kdo čili nic. Na všech stranách to hřmá hlasy proroků, třebas několik kroků od sebe nejprotilehlejší rozmy jsou hlášány, . . . ale nikdo se nepere, nikdo se nehádá, . . . parlamentární jednání je nepřístupno. Řeční se o všem, co se komu namane. Přijde-li Sanfranciscanu myšlenka, má-li na něco dopal, stačí jít na Grand Avenue a tam se může vyřešit. Může tam hlásat svoje nadšení pro rozvod, je-li právě na štrfu se ženou, . . . může tam řečnit proti "boomu" v pozemkovém obchodě, prodělal-li v něm peníze, . . . může tam brojit proti "žlutému tisku", dostal-li se nějakou náhodou do novin k své malé potěše. Všechno se snese. Může i anarchii hlásat, krev a ohněm sátat jeho věty, a policeman, nahodou se nahodivší na blízkost, bude mu naslouchat zrovna tak lhostejně nebo s právě takovou legrací, jako kdo jiný.

Pokračování.
Za doplatek lze obdržeti také překlad titel krásný obraz v barvách jako u nás Husův, Audlí mlu a pod.

Josef Kajetán Tyl.

Dne 11. července tohoto roku bude tomu už padesát let, co v Plzni, v Čechách, vypustil šlechtnou duši svou jeden z nejvýznamnějších vlastenců, spisovatel nesčetných povídek a divadelních her, tvůrce naší národní hymny "Kde domov můj?" a obětavý buditel českého národa — Josef Kajetán Tyl.

Zemřel — uštval jsa neutěšenými poměry, unaven neustálým zápasem a nesmírným namáháním, jako žebrák — v bídě a nouzi.

Dnes je nám to k podivení, že duch tak mohutný a obětavý jenž tolik pro povzbuzení a povznesení českého národa vykonal, a jenž zanechal mu tak znamenitý odkaz ve svých spisech, nedočkal se za svého života náležitěho po rozumění.

Je to už údělem všech velkých duchů a za tehdejších dob, kdy duševní život nebyl v takovém rozsahu jako nyní, bylo to čímsi obyčejným.

Český spisovatel před lety nečekával žádné odměny. Psal, protože mu srdce tak velelo; psal, protože věděl, že jen tím prospěje svému národu.

Česká literatura za časů Jos. Kaj. Tyla sotva živočila. Měli jsme sice už tehdy několik vynikajících českých vlastenců, kteří snažili se vypěstovati literaturu českou, ale ta snaha nešla příliš vysoko. Byly to pouhé napodobeniny literatury německé.

A česká řeč v době té byla pouze popelkou. Jen v těch nejchudších chatách se za ni nestyděli — tam byla domovem.

A tehdy přišel Tyl. První jeho snahou bylo, všípiti vlastenectví do srdce všech vrstev českého lidu. Tyl hlavně tam snažil se vniknouti, kde myšlenka češtví byla zašlapána, kde národní uvědomění stlačeno bylo na minimum — a tam snažil se slovem psaným i slyšeným vzbuditi nové touhy a snahy. Šel přímo s otevřeným srdcem. Nečekal za snahu svou odměny žádné — činil tak proto, že vlastenectví považoval za nejvyšší svou povinnost, a lásku k národu a vlasti za nutnou každému českému člověku.

Uvědomění lidu českého bylo mu jediným životním cílem. Věděl, že národu nepomohou ku vzkříšení žádné gramatiky. Tu musilo se sáhnouti k jiným prostředkům.

A Josef Kajetán Tyl udeřil na strunu pravou. Začal učiti lid česky číst, česky zpívat, milovat české divadlo a těmito prostředky hleděl vnitřiti v lidu lásku k rodné řeči a vlasti.

Sám doznává, že nebyl spisovatelem vynikajícím a že jeho spisy nejsou výtvoři uměleckými. Ale taktéž poznává, že jednalo se mu pouze o to, aby v lidu vznítla se touha po čtení; psal slovy nehledanými, ale upřímnými — psal a zpíval, jak mu zobák narostl. . . .

Josef Kajetán Tyl narodil se dne 4. února 1808 a záhy v mládí věnoval se divadlu. V roce 1829 stal se členem německé společnosti Himerovy a to pouze z té příčiny, že tuto chtěl později přeměnit na českou. Cestoval s ní po různých českých krajích, zažil s ní mnoho trpkých i strastných chvílí, ale snažil se, aby společnost počestil, se nezdařila. Po té byl členem různých českých společností a později tanášel se úmyslem zříditi si svou vlastní divadelní společnost.

Ale snaha jeho různými plerichami odporuč se nezdařila. Konečně, smluviv se s říditelem německé divadelní společnosti Jos. Kulasem, přešel od téhož koncesní a sestavil si svou vlastní divadelní společnost, s níž v listo-

padu r. 1851 začal hráti. Tyl byl říditelem znamenitým a tu není divu, že kamkoli zavítal, všude se setkal s úspěchem znamenitým. Vybíral ty nejlepší hry, jež úspěšně dopřítval vlastními kusy, z nichž některé braj se do dnešního dne ve staré vlasti i u nás a mnohé z nich zajisté budou se tak dlouho hráti, pokud české divadlo bude existovat.

Na cestách svých přišel Tyl do styku s různými lidmi a již tehdy všeho si všiml, znamenal a svých zkušeností později úspěšně užil ve svých povídkách a divadelních hrách.

Ale i této jeho záslužné práci byl brzy učiněn konec udáním, že koncesse nepoužívá právem. Tyl musil své společnosti zanechat a nějaký čas po té byl režiserem německé společnosti Zoellnerovy.

Prožil s ní nějaký čas a později jsa nemocen, byl nucen uchýliti se do Plzně, kdež dne 11. července 1856 zemřel.

Tyl znamená pro naše znovuzrození mnoho. Ve staré vlasti, ocenivše jeho snahy, oslaví památku 50letého výročí jeho smrti, jak náleží. K oslavě té určili tento měsíc, ježto v červenci připadá památka 50letého výročí smrti Havlíčkovy.

Upozorňujeme naše česko-americké spolky, aby ve svých schůzích vzpomenují památku Tylovu, spisovatele, vlastence i buditele jednoho z nejvýznamnějších.

Josef Kajetán Tyl získal si o probuzení našeho národa zásluh neocenitelných a právem nazývájí jej otcem českého divadla. Jeho jméno zapsalo se do srdcí českých písmem nesmazatelným a bude naň vždy s úctou vzpomínáno.

Otakar Charvat.

Naše nová povídka. Dnešním číslem začínáme otiskovati delší povídku spisovatele Jana Klecanddy "Smíření", a doufáme, že čtenářstvo naše, které s nevědním zájmem četlo Klecandův román "Pod tíhou práce", s tímže zájmem přečte i tuto novou práci oblíbeného českého spisovatele. Je to jedna ze starších jeho prací, vyšla ve sbírce: "Na bojišti", která před lety vzbudila v českém literárním světě přímou senaci a která Klecandovi pojistila čestné místo mezi literáty. Děj odehrává se na půdě rakousko-italské války a je velice zajímavým. Je zbytečností znovu rozepisovati se o znamenitých přednostech Klecandova pera ježto jsme tak již dříve učinili v podrobnější úvaze o literární práci jednoho z nejlepších spisovatelů českých. Doufáme, že čtenářstvo naše novou tuto povídku uvítá s porozuměním.

Frant. Sokol-Tůma. — Dne 2. t. m. slavil spisovatel a redaktor "Ostravana" pan Frant. Sokol-Tůma 50leté narozeniny. Narodil se v Benešově u Prahy 2. května 1856, kdež také studoval gymnasium. Pro zálibu k divadlu opustil studia a stal se hercem. Zejména znám byl jako recitátor děl předních našich básníků. Později věnoval se žurnalistice a vydával v Moravské Ostravě časopis "Radhošť" a nyní "Ostravana". Podnikl také cestu po zemích balkánských a po Americe, kdež zejména si všiml života a poměrů našich krajanů, o nichž napsal četné stati. Jako spisovatel všiml si Sokol-Tůma zejména lidu valašského, z jehož života napsal také účinné divadelní hry "Pasekáři". Kromě toho napsal též několik románů ze života dělnického "Na šachtě" a j. v. Frant. Sokol-Tůma jest též předsedou "Sdružení moravsko-slezských žurnalistů" a horlivě účastní se národní práce na Ostravsku a Valašsku, zejména také jest velmi oblíben jakožto lidový řečník a přednáteč.